

1909 ADANA OLAYLARI'NIN KOZAN SANCAĞINA YANSIMALARI

Abdurrahman KÜTÜK*

Özet

31 Mart Ayaklanmasından bir gün sonra 14 Nisan 1909'da patlak veren Adana Olayları kısa süre içinde vilayet dâhiline yayılmış, devlet idarecileri bu çapta büyük bir etnik çatışmayı engelleyememiştir. Bu asayişsizliği fırsat bilen bazı yağmacılar da Türk ve Ermeni mallarını yağmalamışlardır. Adana vilayeti dâhindeki çok kanlı çatışmaların yaşandığı olaylarda yaklaşık 10.000 ila 20.000 arası insan katledildi. Ancak Adana Vilayetine bağlı Kozan Sancağı bu olaylardan en az etkilenen sancak olarak görülmektedir.

Olayların yoğun olarak yaşandığı tarihte Kozan Sancağı Haçin Kazasındaki hadiseler Kaymakam Vekili Yüzbaşı Ömer Lütfi Bey'in sağduyulu çalışmalarıyla büyümeden önlenmiştir. Hatta Ömer Lütfi Bey'in oğlu Ermeni kurşunu ile yaralanıp arkasından ölmesi bile Ömer Lütfi Bey'in sağduyusunu kaybettirmemiş, olaylar yaygınlaşmadan kontrol altına alınmıştır.

Yine Kozan Sancağı içindeki Kars (Kadirli) kazası müftüsü'nün halkı teskin ederek Ermenileri de taşkınlık yapmalarını engelleyerek ilçede önemli bir olayın meydana gelmesini engellemiştir.

1909 Adana olaylarının belki de en dikkate değer hadisesi sancak merkezi Sis (Kozan) da meydana gelmiştir. Sancak merkezinde yaşayan Türk Görevliler, Türk ve Ermeni halkları ile birlikte hareket ederek şehri dışarıdan gelen yağmacılara karşı beraber savunmuşlar yağmacılar şehre sokmayarak önemli hadiselerin çıkmasını engellemişlerdir.

Sonuç olarak 1909 Adana Olayları diğer bütün sancaklarda bir iç çatışmaya dönüşürken Kozan Sancağı dâhilinde Türk- Ermeni ilişkilerini önemli derecede

* Öğr. Elemanı, Çukurova Üniversitesi Kozan Meslek Yüksekokulu, akutuk@cu.edu.tr

KAYNAKÇALAR

1. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı 273/157 Adana Vilayetinden gelen yazı, 20 Nisan 1321 tarihli belge

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Mektubu Kalemi, 2824/17, Kilikya Katogikosu Sahak Efendi'nin Dahiliye Nezareti'ne çektiği, 9 Mayıs 325 tarihli telgraf

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bab-ı Ali Evrak Odası, 3681 / 276042, Harbiye Nezareti'ne gelen yazı, 14 Kanun-u Evvel 325 tarihli belge

Ömer Lütfi Bey Özel Arşivi (Kısmen Abdurrahman Kütük tarafından yayımlanmıştır.)

2. Tetkik Eserler

Ahmet Cevdet Paşa, Mârûzât, Yay. Haz., Yusuf Halaçoğlu, Çağrı Yayınları, İstanbul 1980
Asaf Mehmet, *1909 Adana Olayları ve Hatıralarım*. (Haz.: İsmet Parmaksız), TTK., Ank. 1982

Bayındır Seda, *Adana Ermeni İsyanı 1909*, (Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans

Cemal Paşa, *Hatırat*, (Yay. Haz. Metin Martı), Arma Yayınları, İstanbul 1996

Çamurdan Ahmet Cevdet, *Kozan'ı Tanıyalım*, 1973, Ankara. Tezi), İstanbul, 1997

Gürün Kamuran, *Ermeni Dosyası*, TTK, Ankara 1983.

Kaplan H. İbrahim; *Salnamelere Göre Adana*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 1999.

Karacakaya Recep, *Türk Kamuoyu ve Ermeni Meselesi*, Toplumsal dönüş yayınları, İst. 2005.

Kevorkyan, R.H., La Cilicie (1909–1921), Revue D'Histoire Armenienne Contemporaine Tome III. 1999, www.imprescriptible.

Kütük Abdurrahman; *Milli Mücadele'de Kozan*, Ekrem Matbaası, Adana 2011

Lambert, Miss Rose; Hadjin And Armenian Massacres, New York Chicago Toronto Fleming H. Revell Company, Londonand Edinburgh 1911.

Son Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Efendi Tarihi, Yay. Haz.: Bayram Kodaman- Mehmet Ali Ünal, TTK., Ankara 1996.

Şefik Ahmet, *Anadolu'da Tanin*, (Y.H. Mehmet Çetin Börekçi), TTK. Ankara 1999.

Osmanlı Belgelerinde 1909 Adana Olayları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 112, Ankara 2010.

Özoğuz Esat, *Adana'nın Kurtuluş Mücadelesi Hatıraları*, İstanbul 1934.

William Chambers, *Yolculuk*, Londra 1928.

Yurtsever Cezmi, *Kadirli Tarihi*, Ekrem Matbaası, Adana 2008.

3. Kaynak Kişiler

Ali Coşkunoglu, 1945 doğumlu. Kozan'ın Aslanpaşa Mahallesi'nden. Görüşme tarihi: 12.06.2009

Tunç Teber Torosdağlı, 1968 doğumlu. Ankara. Dedesinden naklen. Görüşme tarihi: 17 Nisan 2009.